

نگاهی به تاریخ ایران باستان

پروفسور محسن مسرت، دکتر ووتر هنگلمان،

دکتر عباس طاهری، و روزبه طاهری

ویراستار: دکتر عباس طاهری

عنوان و نام پدیدآور	نگاهی به تاریخ ایران باستان / مولفان محسن مسرت... [و دیگران] ؛ ویراستار عباس طاهری.
مشخصات نشر	تهران : بازتاب، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	ص. ۱۳۰.
شابک	978-600-7522-26-4
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	مولفان: محسن مسرت، ووتر هفکلمان، عباس طاهری، روزبه طاهری.
موضوع	ایران -- تاریخ
موضوع	Iran -- History
موضوع	ایران -- تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع	Iran -- History -- To 633
شناسه افزوده	مسرت، محسن، ۱۳۲۰ -
شناسه افزوده	Massarrat, Mohssen
شناسه افزوده	طاهری، عباس، ۱۳۳۰ -، ویراستار
رده بندی کنگره	DSR ۱۳۸۸
رده بندی دیویی	۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۱۵۲۳۲

نگاهی به تاریخ ایران باستان

- ◀ مولف: پروفسور محسن مسرت، دکتر ووتر هنکا... دکتر عباس طاهری و روزبه طاهری
- ◀ ناشر: انتشارات بازتاب
- ◀ ناظر چاپ: وحید رضا آقایی
- ◀ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۲۲-۲۶-۴
- ◀ نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۶ / تیراژ: ۵۰۰ نسخه
- ◀ چاپ و صحافی: دیجیتال پارت
- ◀ قیمت: ۹۵۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ. و مسئولیت صحت مطالب کتاب به عهده مؤلف است.

تهران، خیابان انقلاب، خیابان دوازده فروردین، کوچه نوروز، پلاک ۲۵، طبقه اول، انتشارات بازتاب

تلفن: ۶۶۴۱۷۴۲۵ - ۶۶۴۹۴۵۴۱ فکس: ۶۶۴۱۱۴۴۷

مرکز پخش موسسه کتاب کوهسار

تهران، خیابان انقلاب، خیابان دوازده فروردین، کوچه نوروز، پلاک ۲۵، طبقه دوم

فهرست

درآمد.....	۵
گفتگو با دکتر ووتر هنکل مان.....	۸
ایران: تمدن تاریخی اما بدون سرمایه داری.....	۳۰
مقدمه.....	۳۰
ویژگی‌های اجتماعی - اجتماعی کشورهای خاوری.....	۳۸
ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی کشورهای باختری.....	۴۶
مقایسه مشخصات ساختاری (تولید و خاور در تاریخ ماقبل سرمایه داری.....	۵۰
تمدن بدون سرمایه‌داری در کشورهای خاوری.....	۵۱
پیشرفت سرمایه‌داری در کشورهای باختری.....	۵۹
درس‌هایی برای امروز.....	۶۲
مقایسه دیدگاه‌های پروفیسور محسن مسرت و استاد ابرحسین آریان پور درباره تاریخ ایران باستان.....	۶۷
ویژگی نخست: سیر قهقرایی جامعه.....	۶۹
ویژگی دوم، ناستواری اشراف زمین دار.....	۶۹
ویژگی سوم، پس افتادگی صنعت و تجارت.....	۶۹
ویژگی چهارم، آشفتگی و بحران دایم.....	۶۹
نظریه پروفیسور مسرت.....	۷۰
استبداد یا تاراج آسیایی.....	۷۷
پرتوی بر تاریکی هزاره‌ها.....	۸۵
همبودهای روستایی.....	۸۷

تشکیل دولت	۹۱
سامانه سیاسی	۹۵
هنر و صنعت	۱۰۱
پیشه‌وری و بازرگانی	۱۰۲
بردگی در ایران باستان	۱۰۵
و به تولید دوران گذار	۱۰۸
سامان تولید همبودی	۱۱۱
همیاری ایران باستان ، پیدایش دموکراسی در یونان	۱۱۹
یادداشت‌های در راستای	۱۲۸

درآمد

پژوهش در تاریخ دنیای باستان در دهه‌های اخیر از بنیاد دگرگون شده است. تا نیمه سده بیستم میلادی، تاریخ‌پژوهی و تاریخ‌نگاری در این قلمرو بیشتر در چهارچوب متن‌خوانی و تحلیل متون (textual analysis) و مقایسه اخبار و اقوال صورت می‌گرفت. از این نظر پژوهش در تاریخ جهان باستان با مطالعه تاریخ سده‌های میانه و دوران نوزایی چندان تفاوتی نداشت. بیشتر تاریخ‌دانان پی برده بودند که منابع کتبی تاریخ باستان کم شمارند، و بیشتر آن‌ها دیدگاه‌های جانبدارانه دولت‌ها و فرهنگ‌هایی را بازتاب می‌دهند که این منابع را پرداخته‌اند، در حالی که متن‌های دوره‌های اخیرتر تاریخ آدمی پرشماتر و گونه‌گون‌ترند، و از دیدگاه‌های متن‌بری نگاشته شده‌اند. بویژه بخاطر این محدودیت منابع و اسناد، مطالعه تاریخ جهان باستانی در چهارچوب معینی درجا می‌زد، و نگارش آن برخلاف روایت تاریخ سده‌های میانه و نوین، با دستان‌سرایی و گمانه‌پردازی آمیخته بود، و کمتر به استانداردهای دیگر علوم انسانی دست می‌یافت.

از نیمه سده بیستم میلادی بعد، افزونی و تنوع چشم‌گیری در منابع تاریخ باستان پدید آمد. دنیای علم این پیشرفت را وامدار جهش‌هایی است که در این زمان در باستان‌شناسی صورت گرفتند. افزایش شمار و دامنه کاوش‌ها و بهره‌گیری از روش‌های علمی در تعیین دیرنگی یافته‌های باستان‌شناسی، فن‌آوری تصویرنگاری کامپیوتری و آزمایش‌های ژنتیکی یافته‌های ارگانیک در مطالعه آن‌ها، و تبادل نظر و مقایسه داده‌های باستان‌شناسی در سطح بین‌المللی، از جمله در چهارچوب بانک‌های اطلاعاتی، دامنه و دقت شناخت ما از رویدادهای جهان باستان را به شکل چشمگیری گسترش داده‌اند.

در همان حال، پیشرفت زبان‌شناسی (philology) اجازه داده است که شمار هرچه بیشتری از خط‌ها، کتیبه‌ها و لوحه‌های بازمانده از جهان باستان با دقت بیشتری خوانده شوند. داده‌های حاصل از خوانش و تفسیر متن‌های این اسناد، تصویر جامع‌تری از روند تکوین تمدن در جهان باستان بدست داده‌اند که در موارد نه چندان کم شماری تفاوت جدی با تصویر سنتی ما از تاریخ کهن نشان می‌دهند.

بسیاری از گمانه‌ها و نظریه‌هایی که اندیشمندان و فلاسفه در سده‌های اخیر درباره تاریخ علم و فلسفه و چشم‌اندازهای آینده تمدن انسانی پرداخته‌اند، بر پایه شناخت آنان از تاریخ جهان باستان استوار بوده است. این متفکران نمی‌توانستند شناخت تاریخی خود را بر بنیاد یافته‌های انکارناپذیر باستان‌شناسی پی‌ریزی کنند، چون این بخش از علم تاریخ در زمانه آنان کودکی نوپا بود که توانایی داوری درباره مسایل مهم علم و فلسفه را نداشت. امروز، هنگامی که باستان‌شناسی به علمی بالغ فرا رويیده است، پرداخت نظریه‌های فلسفی - تاریخی بدون آشنایی با این دانش امکان‌پذیر نیست. در گذشته، کمبودهای احسان‌پذیر دانش باستان‌شناسی، بسیاری از اندیشمندان را در بیراهه‌های خیال‌پروری تاریخی سوق داده است. امروز، بی‌توجهی سهل‌انگارانه به داده‌های باستان‌شناسی؛ آنان را از حلقه دانشمندان جدی برون می‌افکند.

در گذشته، پژوهش در تاریخ ایران باستان نیز از این تنگناهای جهانی پیشرفت علوم رنج می‌برد. شناخت ایران در عصر از تاریخ کهن خویش با رویکرد آنان به منابع اروپایی و آمریکایی در جریان جنبش مشروطه شکل گرفته است. تاریخ‌دانان و مردم ایران، در قدردانی از تلاش‌های خاورشناسان برای دستگیری گذشته ما هرگز فروگذار نکرده‌اند.

امروز، دانش تاریخی ما تا بدانجا بارور شده است که بسادگی دریابیم که این سرچشمه‌های نخستین نه تنها به دلایلی که گفته شد از نظر علمی تنگدست بوده‌اند، بلکه از دیدگاه فلسفه و روش شناخت تاریخ نیز بخاطر آغشته شدن به رمانی‌مایی و اروپامرکزی از توانایی کافی برای روایت بی‌طرفانه تاریخ خاور و ایران برخوردار بوده‌اند. سرشت علم تاریخ جای شگفتی و گلایه از این نقص باقی نمی‌گذارد. تاریخ هر مردم را تنها تاریخ‌دانان خودی می‌توانند با احتراز از جانبداری بنویسند. خوشبختانه در دهه‌های اخیر باستان‌شناسان و تاریخ‌دانان و صاحب‌نظران ایرانی نمونه‌های کامیابی از بارآوری این رویکرد به تاریخ خودی را ارائه کرده‌اند.

باید یادآور شد که نگارش واقع‌بینانه تاریخ ایران باستان نه تنها از دیدگاه ملی، بلکه از دیدگاه جهانی نیز اهمیت دارد. کشور ما از دهه‌های پایانی سده هفتم پیش از میلاد، تا دهه‌های پایانی سده چهارم پیش از میلاد، یعنی نزدیک به سه سده، زاد و بوم پیشرفته‌ترین بخش‌های علم و فرهنگ و تمدن بشری بود. پس از آن نیز تا نیمه سده هفتم میلادی یکی از مراکز مهم تمدن بشمار می‌آمد. روندها و رویدادهایی که در این دوران در ایران

رخ می‌دادند، تأثیر جدی بر سیر تمدن جهانی می‌گذارده‌اند. به این اعتبار، روشنگری تاریخ ایران باستان پیوند نزدیکی با بازنویسی تاریخ جهان باستان دارد. یکی از نتایج این اهمیت جهانی آنست که قواعد و قوانین تاریخی که از تحقیق در تاریخ ایران باستان استخراج می‌شوند، به تعدیل و دگرگونی در نظریه عام تاریخ راه می‌برند. برای نمونه، پاسخ این پرسش که جامعه ایران چگونه دوران پیش تاریخی را پشت سر گذارده و در چهارچوب کدام سازمان‌ها و مناسبات اجتماعی به پهنه تاریخ گام گذارده است، یاری گرانی به روشنگری قانونمندی گذار از زندگی بدوی به زندگی اجتماعی در سراسر جهان خواهد کرد. مقاله‌هایی که در این کتاب گرد آمده‌اند، هر یک تجربه‌ای جداگانه در این رریکرد است که به تاریخ ایران باستان بشمار می‌آیند، به امید آن که به استقبال پژوهش‌های مستنده‌تر در این عرصه بروند.

در دوره نظام پادشاهی، پژوهش در تاریخ ایران باستان در انحصار وابستگان به دربار و دستداران آن نهاد بود. از جمله این درباریان، اهل فن به انگیزه‌های پژوهشگرانی که به ابتکار خویش به پژوهش در این عرصه روی می‌آوردند به دیده بدگمانی می‌نگریستند، و چه بسا آنان را در معرض اتهام هوجبی بازی می‌دانند. این وضع خودبخود به کاهش شمار و توانایی نیروی انسانی می‌انجامید که بی‌بایست به کار تحقیق در این قلمرو بپردازد. امروز که مردم ایران، میراث تمدن و فرهنگ باستانی خویش را نیز ملی کرده‌اند و آن را بخشی از دارایی‌های همگانی می‌شمارند، این دوانع عینی و فرهنگی از میان برداشته شده‌اند، و باید انتظار داشت که در آینده نزدیک سرانجام تاریخ کهن ایرانیان نیز به خامه خود آنان نگاشته شود.

برلن، عباس طاهری،

پاییز ۱۳۹۵ خورشیدی